

20. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17.11.2011 р. № 4061-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17> (дата звернення 11.05.2017).

21. Чечель Н.О. Юридичні гарантії прав людини та громадянина. Офіційний сайт Луцького міського управління юстиції Волинської області. URL: <http://www.lutskrada.gov.ua/yurydychni-garantiyi-prav-lyudyny-ta-gromadyanyna> (дата звернення 10.05.2017).

22. Теорія держави та права: [підручник] / [за вимогами кредитно-модульної системи навчання] / Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є.О. Гіди. К.: ФОП О. С. Ліпкан. 2011. 576 с. URL: <https://goo.gl/ADctQ3> (дата звернення 09.05.2017).

23. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-19> (дата звернення 11.05.2017).

УДК 342.9

ЯРОМІЙ І.В.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ

Стаття присвячена особливостям діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил. Автор зазначає, що митні органи постійно працюють у напрямі збільшення ефективності своєї роботи та підвищення результативності діяльності щодо виявлення випадків контрабанди і порушення митних правил, що сприяє позитивній динаміці у діяльності суб'єктів щодо запобігання та протидії порушенням митних правил як за усіма порівняними, так і абсолютними результативними показниками. Наголошено на необхідності удосконалення процесу взаємодії митних органів з іншими державними та правоохоронними органами у сфері боротьби та запобігання порушенням митних правил у частині обміну інформацією.

Ключові слова: порушення митних правил, запобігання та протидія, митні органи, суб'єкти запобігання та протидії.

Статья посвящена особенностям деятельности субъектов предупреждения и противодействия нарушениям таможенных правил. Автор отмечает, что таможенные органы постоянно работают в направлении увеличения эффективности своей работы и повышения результативности деятельности по выявлению случаев контрабанды и нарушения таможенных правил, что способствует положительной динамике в деятельности субъектов по предотвращению и противодействию нарушениям таможенных правил по всем как относительным, так и абсолютным результативным показателям. Отмечена необходимость совершенствования процесса взаимодействия таможенных органов с другими государственными и правоохранительными органами в сфере борьбы и предотвращения нарушений таможенных правил в части обмена информацией.

Ключевые слова: нарушение таможенных правил, предотвращение и противодействие, таможенные органы, субъекты предотвращения и противодействия.

The article is devoted to the peculiarities of activity of subjects of prevention and counteraction of violation of customs rules. The author notes that customs authorities are constantly working to increase the efficiency of their work and increase the effective-

ness of activities in detecting cases of smuggling and violation of customs rules, which promotes a positive dynamics in the activities of entities to prevent and counteract the violation of customs rules, as in all relative and absolute performance indicators. The necessity of improvement of the process of interaction of customs bodies with other state and law enforcement bodies in the field of struggle and prevention of violation of customs rules in the part of information exchange is emphasized.

Key words: *violation of customs rules, prevention and counteraction, customs authorities, actors of prevention and counteraction.*

Вступ. В умовах розвитку ринкової економіки та стрімкого зростання зовнішньоекономічних зв'язків питання посилення запобігання та протидії порушенням митних правил, запобігання ввезенню і реалізації на внутрішньому ринку України незаконно ввезених товарів стали ключовими у напрямі захисту економічних інтересів України. Зростання ефективності правоохоронної діяльності посадових осіб органів доходів і зборів, насамперед, пов'язано з покращенням якості правового регулювання порядку притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Разом із тим варто зазначити непоодинокі випадки помилок при кваліфікації митних правопорушень, які допускаються посадовими особами у здійсненні боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил. Державними програмами протидії митним правопорушенням, які запроваджено протягом останніх років Урядом України, передбачено створення системи запобігання та протидії, зокрема, вжиття кардинальних заходів не тільки з підвищення ефективності боротьби з контрабандою та порушенням митних правил безпосередньо на кордоні, але й створення умов, що не дають змоги перевозити, зберігати й реалізувати незаконно ввезені товари на внутрішньому ринку України.

Проблематика діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил широко висвітлена у працях вітчизняних науковців, зокрема: І. Бережнюка, А. Войцещука, С. Герцаківського, О. Годованця, О. Гребельника, І. Івашук, М. Каленського, І. Калетніка, А. Крисоватого, Д. Примаченка, В. Тропіна та ін. У Російській Федерації ця проблема також актуальна для таких наукових діячів, як В.І. Ковалев, К.В. Аноприсенко, І.В. Мінакова, А.В. Бондаренко, Ю.Е. Гупанова. Однак окремі аспекти діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил у сучасних умовах залишаються мало вивченими та потребують подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз проблемних аспектів діяльності митних органів України загалом у частині запобігання та протидії порушенням митних правил і формулювання на цій основі пропозицій стосовно подальшого удосконалення суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил.

Результати дослідження. Підстави та порядок притягнення до юридичної відповідальності осіб за скоєння правопорушень у податковій та митній сферах регулюється Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Податковим кодексом України (далі – ПК України), Митним кодексом України (далі – МК України), Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), іншими нормативно-правовими актами. Суб'єктами, які відповідно до вказаних нормативно-правових актів забезпечують протидію цим правопорушенням, є значне коло осіб, серед яких варто виділити суб'єкта безпосередньої компетенції – ДФС України, що, відповідно до основних завдань [1], реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [2]. Так, у 2016 р. лише у межах протидії ДФС порушенням митних правил виявлено 23 235 порушень із вартістю предметів правопорушень на суму понад 2 млрд грн. [3]. Такі показники досить вагомі, разом із тим нині за наукове завдання визначається проблема пошуку шляхів підвищення ефективності протидії правопорушенням у відповідних сферах, з урахуванням наведених інституційних змін та створенням єдиного суб'єкта реалізації відповідної політики та необхідності усвідомлення єдності вказаної мети. Ускладнюється ж розв'язання цього завдання вже тим, що нині у чинних нормативно-правових актах, проектах нових нормативно-правових актів, наукових публікаціях відсутня єдина термінологія зі вказаної проблематики.

Згідно з чинним законодавством, порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність,

що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [4]. Із метою виявлення та попередження таких фактів важливо встановити причини учинення порушення митних правил, до яких, насамперед, як свідчить практика, належать наявність різниці цін на внутрішніх ринках країни, з якої товар вивозиться та країни, до якої товар увозиться, різниці у ставках податків (особливо акцизів) у різних країнах, недосконалість законодавства, що дає змогу уникати відповідальності учасників зовнішньоекономічних операцій.

Митний кодекс України, як галузевий кодифікований акт, нормативно закріплює порядок здійснення провадження у справах про порушення митних правил. У ньому, насамперед, законодавчо закріплені правові засади, тобто вихідні позиції, якими мають керуватись відповідні правозастосовні органи (митні органи та їх посадові особи) під час вирішення питань, пов'язаних із застосуванням адміністративно-примусових засобів. Кодекс також містить низку статей, які визначають адміністративно-процесуальний статус учасників досліджуваного провадження. Відразу маємо зауважити, що хоча основна частина відповідних правових норм відображена в статтях Митного кодексу України, є й такі, що в процесі кодифікації митного законодавства до нього включені не були або викладені неоднозначно. Ці фактори, а також високий рівень вимог до якості правового регулювання аналізованих суспільних відносин зумовлюють потребу глибокого та усебічного дослідження статусу суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил.

У Митному кодексі України, а саме в п. 1 ст. 458 зазначається: оскільки порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, якщо під час провадження в справах про порушення митних правил виникають питання, що не врегульовані МК України, варто керуватися нормами КУпАП. Відповідно до п. 2 ст. 458 МК України адміністративна відповідальність за правопорушення настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до чинного законодавства кримінальної відповідальності. Також необхідно зазначити, що згідно з п. 34-1 ч. 1 ст. 4 МКУ органами доходів і зборів є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости [4]. Досвід діяльності митних органів як України, так й інших країн свідчить, що більшість фактів виявлення контрабанди та порушення митних правил відбуваються або безпосередньо на митному кордоні, або під час здійснення митних формальностей у межах країни.

У процесі дослідження питання щодо діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил актуальним також є дослідження понять, які використовуються законодавцем для характеристики діяльності контролюючих органів за вказаним напрямом терміна «боротьба», який нині у наукових колах сприймається неоднозначно, оскільки застосовується для позначення діяльності, спрямованої на викорінення найбільш суспільно-небезпечних діянь, таких, що сприймаються суспільством як негативні [5]. За положень вітчизняної правової доктрини пострадянського періоду, ними доцільно вважати саме злочини, а не інші правопорушення. Разом із тим у Митному кодексі, зокрема у ст. 7, вказується, що органи доходів і зборів (а відповідно до змін, внесених до ПК України, – контролюючі органи) здійснюють «боротьбу з порушеннями митних правил» і «запобігання та протидію» контрабанді. Також про здійснення саме «протидії» – «запобігання і протидія корупції у контролюючих органах та виявлення її фактів» – йдеться у ст. 348 ПК України серед завдань податкової міліції. Варто зазначити, що нині більшого поширення в законодавстві України набуває застосування поняття «протидія» для позначення прямої діяльності уповноважених суб'єктів в аспекті визначення впливу на правопорушення різних видів.

Приналежно навіть у назві Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» не застосовується термін «боротьба», відійшли від його застосування, формулюючи засади антикорупційної політики. На нашу думку, такий підхід нині є більш доцільним. На користь цього вказує навіть звернення до етимологічного аналізу слів «боротьба» та «протидія», в результаті здійснення якого О.О. Чернишова доходить висновку, що термін «протидія правопорушенням» має ширше значення, ніж «боротьба з правопорушеннями» й полягає не тільки в активних діях щодо подолання правопорушень, а й у перешкоджанні їх вчиненню. Отже, протидія правопорушенням є складним перманентним соціальним явищем. На сучасному етапі протидію правопорушенням можна охарактеризувати як

складну діяльність, яка потребує вдосконалення й реалізації комплексу невідкладних заходів, як з боку влади, так і з боку суспільства [6]. Відповідно, заради конкретизації завдання контролюючих органів щодо впливу на правопорушення, на рівні нормативно-правових актів та в теорії варто бути послідовним у визначеному підході та формулювати його як «протидію правопорушенням» [5].

Досліджуючи результати діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил, можна дійти висновків, що функціональне підпорядкування суттєво позначається на їхній якості.

Для порівняння візьмемо середньомісячні показники роботи суб'єктів боротьби з порушеннями митних правил, вираховані на підставі інформації Державної фіскальної служби України.

У 2012 р. за результатами розгляду заведених Департаментом боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями Державної митної служби України справ про порушення митних правил стягнуто штрафів на загальну суму 21 млн грн., що в середньому становить 1,8 млн грн. на місяць.

Після реорганізації Державної податкової служби України та Державної митної служби України в Міністерство доходів і зборів України підрозділи боротьби з порушеннями митних правил перебували у складі Департаменту митної справи Міндоходів і за 10 місяців 2013 р. забезпечили стягнення до бюджету 31,3 млн грн., що в середньому на місяць становило 3,3 млн грн.

У жовтні 2013 р. Управління боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями увійшло до складу Головного оперативного управління Міндоходів – структурного підрозділу податкової міліції. За цей час до бюджету забезпечено стягнення штрафів за порушення митних правил у сумі 22,3 млн грн., що в середньому становить 2,4 млн грн. на місяць.

Після реорганізації Міністерства доходів і зборів України в Державну фіскальну службу України суб'єкти боротьби з порушеннями митних правил у вересні 2014 р. були підпорядковані Департаменту аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням Державної фіскальної служби України. За два місяці існування вони забезпечили надходження до бюджету 4,6 млн грн, або в середньому 2,2 млн грн. на місяць [7].

Необхідно зазначити, що найбільш дієвими щодо забезпечення надходжень коштів до бюджету країни були саме суб'єкти боротьби з порушеннями митних правил у складі митного департаменту Міндоходів. Варто зауважити, що нині ці підрозділи у складі ДФС є аналогічно підпорядкованими. Менший показник стягнутих ними коштів, насамперед, зумовлений проведенням бойових дій у зоні проведення Антитерористичної операції, відсутністю контролю за кордонами в Донецькій і Луганській областях на територіях, не підконтрольних Україні, та анексією Криму [2]. Тому найбільш дієвим і доцільним є підпорядкування суб'єктів боротьби з порушеннями митних правил саме структурному підрозділу, відповідальному за здійснення повноважень у сфері державної митної справи.

Порушення митних правил є вкрай негативним явищем, оскільки вони створюють загрозу для економічної безпеки держави та зменшують обсяги надходжень митних платежів до бюджету. Особи, що вчинюють контрабанду та порушують митні правила, посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, внаслідок чого завдають шкоди економіці держави, її культурній спадщині, здоров'ю населення та громадській безпеці, сприяють розширенню тіньового сектору економіки.

Висновки. Під час проведеного дослідження проблемних аспектів діяльності суб'єктів запобігання та протидії порушенням митних правил можна дійти висновків про те, що митні органи постійно працюють у напрямі збільшення ефективності своєї роботи та підвищення результативності діяльності щодо виявлення випадків контрабанди і порушення митних правил, це сприяє позитивній динаміці у діяльності суб'єктів щодо запобігання та протидії порушенням митних правил за усіма як порівняними, так і абсолютними результативними показниками. У процесі подальшого діяльності щодо запобігання та протидії порушенням митних правил доцільно удосконалити процес взаємодії митних органів з іншими державними та правоохоронними органами у сфері боротьби та запобігання порушенням митних правил у частині обміну інформацією; ввести в дію ефективну інтегровану інформаційну систему щодо запобігання та протидії порушенням митних правил для обміну даними з митними службами інших країн.

Також, враховуючи наведені вище статистичні дані щодо діяльності різних органів та підрозділів у сфері запобігання та протидії порушенням митних правил, можна дійти висновку, що Департамент аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням ДФС України з часом за здійснення вдалої нормотворчої політики та врегулювання своїх внутрішніх проблем може

стати для України потужним джерелом поповнення її бюджету, найприбутковішим підрозділом митних органів за всю історію незалежності нашої держави. Практична реалізація зазначених заходів вимагатиме певних матеріальних і фінансових затрат, проте вони є виправданими з огляду на можливу небезпеку та завдані збитки від контрабанди і порушення митних правил.

Список використаних джерел:

1. Положення про Державну фіскальну службу України від 21 травня 2014 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п?>
2. Тильчик В.В., Тарасенко Р.І. Протидія правопорушенням під час застосування податкового та митного законодавства: окремі проблеми формування поняття. Електронне наукове фахове видання з юридичних наук «Правова просвіта». 2017. № 12.
3. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2016 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/199244.pdf>.
4. Митний кодекс України. Офіційний вісник України. 2012. № 32. Ст. 1175.
5. Тильчик О.В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: монографія. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 434 с.
6. Чернишова О.О. Стан та перспективи подальшого вдосконалення протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності. Південноукраїнський правничий часопис. 2014. № 3. С. 48–51.
7. Соломенко Г.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів боротьби з порушенням митних правил. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 31(3). С. 23–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_31%283%29__7.